

NBP

Narodowy Bank Polski

Edukacja NBP

www.nbp.pl/edukacja

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

SCENARIUSZ LEKCJI
DLA UCZNIÓW SZKÓŁ
PONADPODSTAWOWYCH

Narodowy Bank Polski

– jego funkcje i znaczenie

Cele lekcji:

Uczeń:

- wie, czym zajmuje się bank centralny,
- wie, jaka jest rola banku centralnego w polskim systemie bankowym,
- określa rolę banku centralnego w funkcjonowaniu gospodarki, przedsiębiorstw i życiu człowieka,
- wyjaśnia znaczenie terminów: bank, bank centralny, bank państwa, bank emisyjny, bank banków, system bankowy,
- aktywnie uczestniczy w uzupełnieniu kart pracy,
- potrafi współpracować w zespole,
- dokonuje oceny pracy zespołu i własnej.

Słowa kluczowe:

Narodowy Bank Polski, bank centralny, bank państwa, bank emisyjny, bank banków, funkcje banku centralnego, niezależność banku centralnego, polski system bankowy

Metody i formy pracy:

- wykład,
- praca z tekstem źródłowym,
- dyskusja,
- praca indywidualna,
- ćwiczenia grupowe,
- test jednokrotnego wyboru.

Materiały dydaktyczne:

- laptop, rzutnik,
- zasoby internetowe (prezentacja zdjęć: siedziby NBP, Mennicy Polskiej, Prezesa NBP oraz filmów:
<https://www.youtube.com/watch?v=QSAab1LerME>
<https://www.youtube.com/watch?v=uFNzjpzBP34>, <https://www.youtube.com/watch?v=s8mv24ss7EI>),
- pogadanka na temat roli banku centralnego w gospodarce,
- duże arkusze papieru, markery,
- infografika na temat systemu bankowego,
- test,
- karta pracy 1. Funkcje banku i produkty bankowe.

Czas trwania zajęć:

1 godzina dydaktyczna

Uwaga:

Aranżacja sali – krzesła ustawione w 3 grupach ułatwiają pracę grupową.

Przebieg zajęć:

Część wprowadzająca

Pierwsze instytucje pełniące rolę banków istniały już 1200 lat p.n.e. w starożytnym Babilonie, Grecji oraz Rzymie. Upadek kultury starożytnej położył kres rozwojowi ówczesnej bankowości. Jej ponowny rozkwit nastąpił wraz z rozwojem handlu w miastach włoskich. Pod koniec XIV w. powstały pierwsze banki handlowe. To właśnie od włoskiego wyrazu *banco* wywodzi się słowo „bank”. Towarzystwo Kredytowe Ziemskie założone w Warszawie w 1825 r. było pierwszą instytucją świadczącą usługi bankowe na ziemiach polskich.

Pierwszym polskim bankiem emisyjnym był Bank Polski powstały w 1828 r. w Królestwie Polskim. Jego działalność trwała niemal 60 lat. Został zlikwidowany w 1886 r., kilkanaście lat wcześniej – wraz z likwidacją odrębności monetarnej Królestwa – odebrano mu uprawnienia emisyjne. Historia polskiej bankowości centralnej została przerwana na wiele lat. W polskich prowincjach należących do państw zaborczych funkcje emisyjne wykonywały banki centralne tych państw.

W XX w. aż cztery instytucje pełniły w Polsce funkcję banku emisyjnego: Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa, Bank Polski SA, Bank Emisyjny w Polsce i Narodowy Bank Polski. Po zakończeniu I wojny światowej, dekretem z grudnia 1918 r., działalność emisyjna została powierzona Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, która miała wypełniać te czynności w okresie przejściowym, dopóki nie zostanie powołany do życia Bank Polski. Równocześnie, przed wejściem do obiegu złotego, walutą obiegową była wprowadzona w 1917 r. marka polska. Ostatecznie Bank Polski został powołany do życia dopiero w 1924 r., a Polską Krajową Kasę Pożyczkową postawiono w stan likwidacji. Wtedy też wprowadzono do obiegu złoty i rozpoczęto wymianę marek polskich na złote. Działalność Banku Polskiego zakłócił wybuch II wojny światowej, a w 1939 r. władze okupacyjne utworzyły Bank Emisyjny w Polsce, który emitował wprowadzoną do obiegu na terenie Generalnego Gubernatorstwa walutę zwaną złotym krakowskim. Pomimo że Bank Polski formalnie nie został zlikwidowany (wydarzyło się to dopiero w 1951 r.), w styczniu 1945 r. utworzono Narodowy Bank Polski. Jednym z pierwszych zadań banku była wymiana pieniędzy okupacyjnych na złote. W początkowych latach pozycja, jaką zajmował NBP w systemie finansowym kraju, różniła się od typowego banku centralnego w gospodarce rynkowej, lecz wraz z upływem lat zakres jego czynności był poszerzany. Narodowy Bank Polski wykonuje czynności banku centralnego nieprzerwanie do czasów obecnych.

Część główna

1. Pytania nauczyciela skierowane do uczniów – wprowadzenie w tematykę zajęć, zaproszenie do krótkiej dyskusji.

a) Czym jest bank?

bank – jednostka organizacyjna mająca osobowość prawną, utworzona zgodnie z przepisami ustaw i działająca na podstawie zezwoleń do wykonywania określonych czynności bankowych¹, tzn. gromadzenia depozytów i udzielania kredytów.

b) Czym jest bank centralny?

bank centralny – instytucja odpowiedzialna za prowadzenie polityki pieniężnej oraz emisję znaków pieniężnych – banknotów i monet – mających na danym obszarze status prawnego środka płatniczego. Najważniejszym zadaniem większości banków centralnych jest utrzymanie stabilnego poziomu cen. Do zadań banku centralnego może również należeć organizowanie rozliczeń pieniężnych, nadzór nad systemem płatniczym, zarządzanie rezerwami walutowymi, obsługa budżetu państwa oraz regulowanie płynności banków. Bankiem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej jest Narodowy Bank Polski.²

2. Narodowy Bank Polski – polski bank centralny.

Nauczyciel pyta uczniów, czy wiedzą, który bank w Polsce jest bankiem centralnym. Nauczyciel w miniwykładzie, odnosząc się do zasobów internetowych, prezentuje informacje dotyczące Narodowego Banku Polskiego. Nauczyciel może przejść z uczniami przez stronę www.nbp.pl i pokazać im miejsca, gdzie znajdą istotne informacje, takie jak informacje o stopach procentowych, wykresy dotyczące inflacji, kursy walut. Warto, by nauczyciel pokazał uczniom, gdzie na stronie znajdują się broszury: <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/edukacja/zasoby/broszury.html>

Sugerowana odpowiedź:

Najważniejszym bankiem w każdym krajowym systemie bankowym jest bank centralny. W Polsce bankiem centralnym jest Narodowy Bank Polski (NBP).

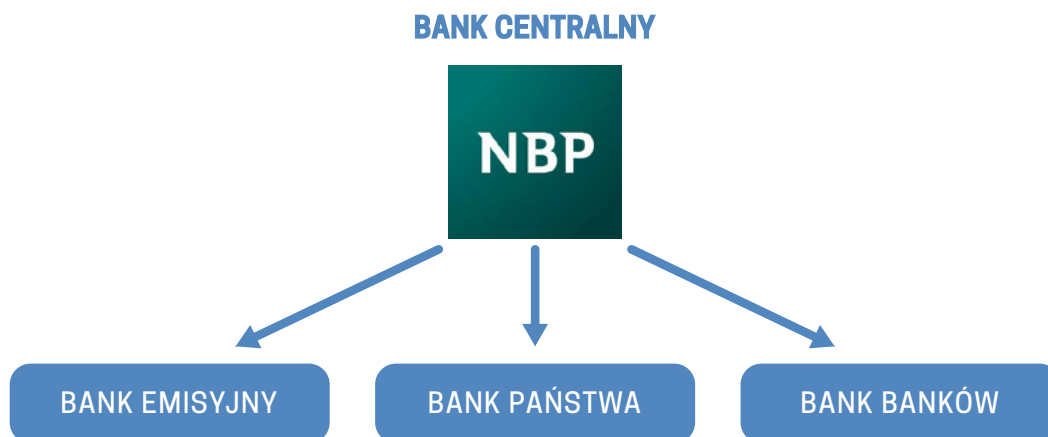
Organami NBP są:

- ▶ Prezes NBP,
- ▶ Rada Polityki Pieniężnej,
- ▶ Zarząd NBP.

¹ Akty prawne: Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 2357 z późn. zm.)

² <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/edukacja/sloownik.html>

3. Funkcje banku centralnego.

Rysunek 1. Schemat funkcji banku centralnego.

Zadanie 1. Zastanów się, z jakimi konkretnymi zadaniami wiążą się zaprezentowane na schemacie funkcje Narodowego Banku Polskiego. Rozmowa nauczyciela z uczniami.

Sugerowana wersja prawidłowych odpowiedzi:

a) Bank emisyjny:

- ▶ emisja znaków pieniężnych będących prawnym środkiem płatniczym w danym kraju,
- ▶ wycofanie z obiegu zużytych pieniędzy,
- ▶ kontrola ilości pieniądza na rynku poprzez wprowadzanie go na rynek lub usuwanie z rynku dodatkowej jego ilości.

b) Bank państwa:

- ▶ prowadzenie obsługi bankowej budżetu państwa,
- ▶ prowadzenie rachunków bankowych rządu i instytucji państwowych,
- ▶ obsługa długu publicznego,
- ▶ zarządzanie rezerwami walutowymi kraju,
- ▶ ogłaszanie kursu waluty krajowej,
- ▶ realizacja polityki pieniężnej.

c) Bank banków:

- ▶ stabilizacja systemu bankowego i tym samym całego systemu finansowego,
- ▶ nadzorowanie i kontrolowanie banków komercyjnych,
- ▶ funkcja regulacyjna w stosunku do innych banków, mająca na celu zapewnienie bezpieczeństwa zgromadzonych na nich depozytów oraz stabilności sektora bankowego.

Rola banku centralnego: bank centralny dąży do utrzymania stabilności cen, czyli niskiej inflacji. Wykorzystuje on do tego trzy podstawowe instrumenty polityki pieniężnej: stopę rezerw obowiązkowych, operacje otwartego rynku oraz stopę procentową.

4. Polski system bankowy.

1) Nauczyciel wprowadza termin system bankowy, bazując na tekście źródłowym.

system bankowy – całokształt instytucji bankowych oraz normy, które określają ich wzajemne powiązania i stosunki z otoczeniem³.

► System bankowy w Polsce działa na podstawie prawa bankowego, które określa rodzaje banków, zakres ich czynności i odpowiedzialności oraz zadania nadzoru bankowego. Nauczyciel prezentuje ogólny podział banków ze względu na wykonywane zadania, kryterium własności i formę prawną, aby uczeń mógł mieć ogólną orientację w systemie bankowym.

Podział banków ze względu na:		
wykonywane zadania	kryterium własności	formę prawną
centralny bank państwa	państwowe	banki państwowe
banki komercyjne	prywatne	spółki akcyjne
	komunalne	banki spółdzielcze
	spółdzielcze	banki prywatne
	krajowe lub zagraniczne	

Częścią systemu bankowego są również banki komercyjne, których działalność polega na zbieraniu depozytów od osób fizycznych i firm, a następnie udzielanie kredytów przedsiębiorstwom, instytucjom i osobom, które potrzebują środków na finansowanie bieżących kosztów prowadzonej działalności, inwestycji lub zakupu dóbr trwałego użytkowania. Zadania banków komercyjnych różnią się od zadań banku centralnego, ponieważ skupiają się na zapewnieniu płynności (dłużnicy wpłacają pieniądze do banku, który wypłaca je ich wierzycielom), ocenie zdolności kredytowej klientów, zmniejszeniu kosztów gromadzenia gotówki oraz ograniczeniu ryzyka depozytów (ponieważ środki od klientów trafiają do wielu kredytobiorców, niewypłacalność jednego dłużnika nie oznacza straty pieniędzy). Bank centralny dąży natomiast przede wszystkim do utrzymania stabilności cen, czyli dba o wartość pieniądza i przeciwdziała inflacji oraz realizuje wspomniane wcześniej funkcje banku państwa, banku emisyjnego oraz banku banków.

► Nauczyciel podkreśla kluczową rolę Narodowego Banku Polskiego (NBP), Komisji Nadzoru Finansowego (KNF) i Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (BFG) jako instytucji stabilizujących.

Instytucje stabilizujące stanowią instytucje odpowiedzialne za nadzorowanie prawidłowego funkcjonowania całego systemu. Należą do nich:

³ Krzyżkiewicz Z. (red.), Leksykon bankowo-giełdowy, Warszawa, Poltext, 2006, s. 440.

- bank centralny (**Narodowy Bank Polski**) – odpowiedzialny za regulowanie płynności banków i wspieranie stabilności finansowej (m.in. sektora bankowego),
- organ nadzorujący (**Komisja Nadzoru Finansowego**) – zapewniający kontrolę nad prowadzeniem działalności bankowej oraz podejmujący działania służące prawidłowemu funkcjonowaniu rynku finansowego,
- podmiot gwarantujący wypłatę depozytów (**Bankowy Fundusz Gwarancyjny**).

Należy również wspomnieć o roli, jaką odgrywa Narodowy Bank Polski w ramach polskiego systemu płatniczego. Do zadań NBP należy m.in. organizowanie rozliczeń pieniężnych, kształtowanie warunków niezbędnych do rozwoju systemu bankowego oraz działanie na rzecz stabilności systemu finansowego. NBP pełni w systemie płatniczym ważną rolę: wydaje regulacje przeznaczone najczęściej dla banków (rola regulacyjna), prowadzi systemy płatności wysokokwotowych oraz rozrachunku papierów wartościowych (rola operatora systemów), sprawuje nadzór nad systemami płatności (rola nadzorcza) oraz inicjuje i wspiera działania innych podmiotów w zakresie rozwoju nowoczesnych systemów płatniczych, takich jak płatności mobilne, zbliżeniowe płatności kartowe czy płatności natychmiastowe (rola katalizatora zmian).

System płatniczy w Polsce charakteryzuje się wysokim poziomem bezpieczeństwa, czego przykładem jest niski wskaźnik udziału oszukańczych transakcji w ogólnej liczbie i wartości transakcji kartowych w Polsce, oraz otwartością na innowacje, a jego dodatkowym atutem jest łączność z infrastrukturą europejską⁴.

5. Rola banku centralnego – ćwiczenie.

Praca w 3 grupach zespołowych z wykorzystaniem arkuszy papieru i markerów. Każda z grup opracowuje przydzieloną rolę banku centralnego w określonej płaszczyźnie funkcjonowania. Po zakończeniu prac liderzy grup prezentują wyniki. Krótka dyskusja po zakończeniu ćwiczenia.

• Rola Narodowego Banku Polskiego w funkcjonowaniu gospodarki

Sugerowana odpowiedź:

Narodowy Bank Polski, jako naczelna instytucja systemu bankowego, jest odpowiedzialny za wartość i stabilność polskiego pieniądza. Za pomocą realizowanej polityki pieniężnej bank centralny ma możliwość oddziaływania na kluczowe wielkości gospodarcze, jak np. rozmiary działalności kredytowej banków komercyjnych czy też poziom cen (inflację). Oddziaływanie na gospodarkę przez bank centralny odbywa się za pomocą **instrumentów**, które ma on do dyspozycji. Kluczowym warunkiem prowadzenia strategii przyjętych przez bank centralny, dla wypełnienia powierzonych mu funkcji, jest jego niezależność w ujęciu personalnym, finansowym oraz w prowadzeniu polityki monetarnej (pieniężnej).

Podstawowymi instrumentami polityki pieniężnej, w zakresie której kompetencje posiada Rada Polityki Pieniężnej, są stopy procentowe rozumiane jako cena pieniądza. Na różnych poziomach funkcjonowania gospodarki występują odmienne poziomy stóp procentowych, które względem odrębnych podmiotów spełniają inne funkcje. Istotą samej stopy procentowej jest rozumienie jej jako ceny, którą należy zapłacić za pozyskanie pieniądza, jeśli jest się kredytobiorcą. Z drugiej strony jest to cena, którą otrzymuje

⁴ https://www.nbp.pl/systemplatniczy/system/system_platniczy_w_polsce.pdf (dostęp: 07.06.2020).

kredytodawca (depozytariusz) za udostępnienie środków pieniężnych. Wzrost stóp procentowych przekłada się na podwyżkę oprocentowania kredytów, co ogranicza środki, którymi sektor bankowy zasila gospodarkę. Konsekwencją takiej sytuacji jest m.in. spadek inwestycji w gospodarce, jednakże wzrost stóp procentowych może stymulować oszczędzanie, ponieważ zyskowność depozytów bankowych rośnie.

Wysokości stóp procentowych, ustalanych przez RPP, mają wpływ nie tylko na oprocentowanie kredytów i depozytów bankowych, ale również na poziom inflacji, co przekłada się na funkcjonowanie całej gospodarki. W przypadku wystąpienia presji inflacyjnej, czyli wzrostu wydatków w gospodarce, który jest szybszy od jej możliwości produkcyjnych, Narodowy Bank Polski może zareagować podwyżką stóp procentowych, która powinna przełożyć się na ograniczenie wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych na rzecz zwiększenia ich oszczędności i inwestycji przedsiębiorstw z uwagi na spadek ich opłacalności, po wzroście oczekiwanej stopy zwrotu z tych inwestycji. Analogicznie Narodowy Bank Polski poprzez obniżki stóp procentowych może stymulować wzrost popytu w gospodarce. Realizacja celu inflacyjnego przez bank centralny ma charakter długoterminowy, dlatego dążenie do określonego pożądanego poziomu inflacji jest ważnym elementem stabilnego funkcjonowania gospodarki.

Polityka pieniężna prowadzona przez bank centralny, z perspektywy funkcjonowania gospodarki, może być również ukierunkowana na zapewnienie odpowiedniej płynności na wtórnych rynkach finansowych. Stosowanym instrumentem w tym zakresie są bezwarunkowe programy skupu aktywów na rynku wtórnym, tj. skarbowych papierów wartościowych i dłużnych papierów wartościowych gwarantowanych przez Skarb Państwa lub papierów wartościowych sektora prywatnego (takich jak obligacje korporacyjne, papiery komercyjne, listy zastawne, obligacje hipoteczne czy papiery wartościowe oparte na kredytach hipotecznych) albo obligacji komunalnych. Narodowy Bank Polski, skupując papiery wartościowe od banków komercyjnych i innych podmiotów niefinansowych, zasila je w gotówkę, która w dalszej kolejności może być źródłem finansowania kredytów dla przedsiębiorstw lub służyć regulowaniu zobowiązań.

W instrumentarium polityki pieniężnej banku centralnego znajduje się również rezerwa obowiązkowa, która także może być wykorzystana jako środek generowania dodatkowego popytu banków komercyjnych na płynne środki emitowane przez bank centralny. Wielkość wymaganego salda na rachunkach rezerwy obowiązkowej jest proporcjonalna do wartości określonej puli zobowiązań każdego z banków komercyjnych – zwykle są to środki na rachunkach i depozyty przyjęte od podmiotów niebankowych. Na przykład **jeśli stopa rezerwy obowiązkowej wynosi 1% i na rachunek jednego z klientów banku X wpłyną środki o wartości 100 zł (od kontrahenta mającego rachunek w banku Y), to wymagana dla banku X wielkość rezerwy obowiązkowej zwiększy się o 1 zł.**

Z punktu widzenia funkcjonowania gospodarki rola banku centralnego nie ogranicza się jedynie do wykorzystywania instrumentów wpływania na ceny (inflację) czy kształtowania popytu/podaży na pieniądzu. Bank centralny ma **wyłączne prawo do emisji znaków pieniężnych** na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i dlatego mówi się o jego funkcji emisyjnej.

Centralny bank państwa – Narodowy Bank Polski – prowadzi obsługę bankową budżetu państwa, prowadzi rachunki bankowe rządu i centralnych instytucji państwowych, państwowych funduszy celowych i państwowych jednostek budżetowych oraz realizuje ich zlecenia płatnicze. NBP zarządza polskimi rezerwami dewizowymi i złota będącego częścią oficjalnych aktywów rezerwowych Polski.

Ponadto bank centralny uważany jest za bank banków, ponieważ organizuje system rozliczeń pieniężnych, prowadzi bieżące rozrachunki międzybankowe i aktywnie uczestniczy w międzybankowym rynku pieniężnym, o czym w szczególności była mowa powyżej. Narodowy Bank Polski pełni też w stosunku do banków funkcję nadzoru i dlatego jest odpowiedzialny za bezpieczeństwo oraz stabilność całego systemu bankowego niezbędnego w funkcjonowaniu każdej gospodarki.

- **Rola Narodowego Banku Polskiego w funkcjonowaniu przedsiębiorstw**

Sugerowana odpowiedź:

Narodowy Bank Polski wpływa na działalność przedsiębiorstw przede wszystkim poprzez prowadzenie polityki pieniężnej, kształtującej m.in. stopy procentowe, które płacą przedsiębiorcy, sięgając po zewnętrzne źródła finansowania w bankach komercyjnych. Wysokość stóp procentowych wpływa nie tylko na oprocentowanie kredytów, które mogą zaciągać przedsiębiorstwa, ale i na wysokość oprocentowania lokat bankowych, na których przedsiębiorstwa mogą utrzymać wolne środki pieniężne. **Podwyższenie stóp procentowych** może prowadzić do ograniczenia zdolności przedsiębiorstw do zadłużania się z powodu wzrostu poziomu ryzyka ich niewypłacalności przy rosnących kosztach zadłużenia, co z kolei skłania banki do ograniczenia dostępności gotówki dla przedsiębiorstw. **Analogicznie spadek stóp procentowych** zwiększa zdolność przedsiębiorstw do zaciągania długu i stymuluje działalność kredytową banków.

Zmiany stóp procentowych wpływają również na wysokość inwestycji przedsiębiorstw poprzez oddziaływanie na opłacalność realizowanych projektów. Wzrost stóp procentowych sprawia, że finansowanie inwestycji staje się droższe, co powoduje, że z jednej strony oczekiwana przez przedsiębiorstwo stopa zwrotu rośnie, a z drugiej strony liczba podejmowanych przez firmy działań inwestycyjnych maleje. Dla przykładu: **rata kredytu inwestycyjnego o wartości 3 mln złotych zaciągniętego na okres 5 lat, przy początkowym oprocentowaniu w wysokości 3,5% (w ujęciu rocznym, raty równe) ma wartość 54 575 zł. Wzrost stóp procentowych o 1% (tj. do 4,5%) spowoduje wzrost raty do kwoty 55 929 zł, czyli o 2,5%.**

Odwrotna zależność ma miejsce w sytuacji obniżenia stóp procentowych, co może skłonić przedsiębiorstwa do zwiększenia aktywności inwestycyjnej ze względu na obniżenie kosztów finansowania zewnętrznego i tym samym zwiększenie liczby projektów, które osiągną założoną przez przedsiębiorstwo oczekiwaną stopę zwrotu.

Oddziaływanie banku centralnego na funkcjonowanie przedsiębiorstw za pomocą instrumentarium stóp procentowych ma przede wszystkim charakter krótkoterminowy, jednakże w sytuacji, gdy stopy procentowe są na bardzo niskim poziomie, a nie ma możliwości, aby przybierały wartości ujemne, bank centralny może skorzystać z instrumentu luzowania ilościowego (ang. *quantitative easing*), który dotyczy długoterminowych stóp procentowych. Celem tego instrumentu polityki pieniężnej jest obniżenie

długoterminowych stóp procentowych, a jego mechanizm polega na generowaniu przez bank centralny dużego popytu na długoterminowe, dłużne papiery wartościowe, co doprowadza do wzrostu ich cen, a przez to do spadku ich rentowności, czyli dochodowości. Obniżenie długoterminowych stóp procentowych na rynkach finansowych służy stymulacji popytu (m.in. wśród przedsiębiorstw) na kredyty inwestycyjne. Dodatkowym efektem skupu przez bank centralny aktywów na dużą skalę może być również wzrost cen akcji przedsiębiorstw notowanych na rynkach kapitałowych.

Kolejnym źródłem oddziaływania NBP na przedsiębiorstwa i zaspokajania ich zapotrzebowania na pieniądź są operacje otwartego rynku typu REPO (ang. *repurchase agreement*) zwane też warunkowymi zakupami lub porozumieniami odkupu. Istotą transakcji REPO jest udzielenie bankom komercyjnym swoistej, krótkoterminowej pożyczki pod zastaw papierów wartościowych. Celem tego instrumentu banku centralnego jest również możliwość wpływania na poziom płynności finansowej sektora bankowego, a poprzez to na uzyskanie przez przedsiębiorstwa dostępu do taniego pieniądza, co pozwala im finansować inwestycje oraz regulować bieżące zobowiązania. Tym samym bank centralny wspomaga zdolność banków do finansowania przedsiębiorstw, która może być zaburzona zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych.

Dla przedsiębiorstw prowadzących wymianę towarów i usług w skali międzynarodowej (np. importerów i eksporterów) oraz dla firm pozyskujących finansowanie zewnętrzne w walutach obcych znaczenie mają także działania banku centralnego na rynku walutowym będącym segmentem rynku pieniężnego. Rola banku centralnego dotyczy przede wszystkim stabilizowania warunków operacji zawieranych na tym rynku, na co wpływają m.in. zasady ustalania kursu walutowego. Narodowy Bank Polski poprzez utrzymywanie i wykorzystywanie zdeponowanych rezerw dewizowych (walutowych) ma możliwość zabezpieczenia gospodarki przed kryzysem walutowym i stabilizacji notowań waluty krajowej w stosunku do walut obcych. Z perspektywy funkcjonowania współczesnych przedsiębiorstw rezerwy walutowe banku centralnego są istotne przede wszystkim ze względów gospodarczych i interwencyjnych. Potrzeby gospodarcze mają na celu zabezpieczenie potrzeb banków komercyjnych, które realizują zlecenia swoich klientów – przedsiębiorstw dokonujących płatności walutowych, z kolei działania interwencyjne służą wywieraniu wpływu na kurs walutowy, co ukierunkowane jest na budowanie równowagi pieniężnej na rynku krajowym.

• **Rola Narodowego Banku Polskiego w życiu człowieka**

Sugerowana odpowiedź:

Polityka pieniężna prowadzona przez Narodowy Bank Polski na wiele sposobów oddziałuje na życie obywateli. Spośród instrumentarium dostępnego bankowi centralnemu w pierwszej kolejności należy wymienić ustalanie wysokości stóp procentowych, co ma bezpośrednie przełożenie na oprocentowanie kredytów i depozytów oferowanych przez banki komercyjne. Możliwości banków komercyjnych w zakresie finansowania kredytem obywateli zależą bezpośrednio od tego, po jakich kosztach (cenach/stopach procentowych) banki te zaopatrują się w płynne środki w celu finansowania akcji kredytowej. Ponieważ w znacznym stopniu banki komercyjne korzystają z zasobów banku centralnego dostarczającego pieniądź po cenie określonej przez stopy procentowe (w szczególności przez stopę referencyjną), to cena kredytów dla obywateli zasadniczo wynika z poziomu stóp procentowych ustalanych przez

Narodowy Bank Polski. Obniżenie stóp procentowych może sprawić, że większa liczba ludzi będzie posiadała zdolność kredytową do zaciągnięcia np. kredytu hipotecznego, z kolei podniesienie stóp procentowych będzie miało odwrotny efekt.

Podejmując decyzje o zaciągnięciu kredytu – szczególnie hipotecznego, który jest na ogół spłacany w długim okresie – należy pamiętać, że stopy procentowe oraz wysokość miesięcznej raty mogą się zmienić w okresie spłaty kredytu. Przykładowo, **przy 30-letnim kredycie hipotecznym o wartości 300 000 zł i początkowym oprocentowaniu 4,5% w ujęciu rocznym, wzrost stóp procentowych o 1%. (tj. do 5,5%) spowoduje wzrost miesięcznej raty z 1520 zł do 1703 zł, czyli o 12% przy założeniu rat równych.** Warto wiedzieć, że kredytodawca jest zobowiązany przedstawić kredytobiorcy hipotetyczną symulację, jak zmieni się rata wraz ze zmianą stóp procentowych. Analiza założonych zmian stóp procentowych pozwala na upewnienie się, że kredytobiorcę będzie stać na spłatę kredytu również w sytuacji, gdy stopy procentowe wzrosną. Do obliczenia możliwej zmiany wysokości raty miesięcznej dobrze jest też wykorzystać dane dotyczące oprocentowania kredytów z przeszłości, np. na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat.

Ponadto, analogicznie do przypadku przedsiębiorstw, zmiany stóp procentowych zatwierdzone przez RPP kształtują decyzje obywateli o oszczędzaniu poprzez zwiększenie lub zmniejszenie atrakcyjności lokat bankowych w stosunku do innych metod lokowania kapitału. Szczególnego znaczenia w tym przypadku nabiera stopa depozytowa określająca wysokość jednodniowych depozytów banków komercyjnych, które są deponowane w banku centralnym.

Realizując cel inflacyjny, bank centralny ma również wpływ na inflację, czyli ogólny poziom zmiany cen w kraju, co wpływa na wydatki, które obywatele ponoszą na codzienny zakup towarów i usług. NBP posiada instrumenty, które może wykorzystać do stabilizacji wysokości inflacji. Jej wzrost osłabia siłę nabywczą obywateli, co oznacza, że za tę samą kwotę można nabyć mniej towarów i usług. Stabilizacja inflacji na niskim poziomie jest istotnym i trudnym zadaniem banku centralnego, uwzględniając zmienność otoczenia społeczno-gospodarczego oraz biorąc pod uwagę fakt opóźnienia mechanizmu transmisji monetarnej o trzy, a nawet cztery kwartały od momentu podjęcia decyzji przez RPP. Tym samym znaczenie stabilizacji inflacji, choć niewidoczne dla obywatela niezaznajomionego z makroekonomicznymi mechanizmami, ma ogromne znaczenie dla poziomu oraz jakości życia każdego obywatela w danym kraju, w którym osiąga on dochody i ponosi wydatki na swoje utrzymanie.

Dodatkowo, z racji ustalania kursów walutowych przez bank centralny, również w zakresie kupna i sprzedaży walut oraz przeprowadzania transakcji w walutach obcych przez obywateli, Narodowy Bank Polski swoimi działaniami wpływa na życie każdego z nas. Zachowanie kursu walutowego ma wpływ nie tylko na cenę, jaką płacimy za walutę, wybierając się na zagraniczne wakacje, ale również ma przełożenie na poziom cen wybranych produktów. Osłabienie waluty krajowej sprawia, że importowane towary i usługi stają się droższe, a osoby, które zaciągnęły kredyty w walutach obcych (podczas gdy zarabiają w walucie krajowej), płacą wyższe raty kredytu w przeliczeniu na walutę krajową. Zmiany kursów walut obcych kształtują również dochody (straty) osób, które lokują swoje oszczędności za granicą (np. na zagranicznych giełdach papierów wartościowych) lub w walutach obcych.

Mało znany jest fakt, że Narodowy Bank Polski prowadzi Narodowe Centrum Certyfikacji pełniące funkcję głównego urzędu certyfikacji w ramach infrastruktury bezpiecznego podpisu elektronicznego w Polsce. Zadanie to powierzył bankowi centralnemu minister właściwy do spraw cyfryzacji, realizując postanowienia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego w zakresie budowania zaufania do środowiska online m.in. wśród konsumentów. Zwiększenie zaufania do transakcji elektronicznych pomiędzy obywatelami, przedsiębiorstwami i organami publicznymi ma na celu zapewnienie bezpiecznych, wiarygodnych i łatwych w użyciu transakcji elektronicznych, np. e-handlu.

Część podsumowująca:

Nauczyciel na podsumowanie lekcji proponuje krótki test – udzielenie odpowiedzi na dwa pytania:

1. Wskaż, które z poniższych to zadania banku centralnego. Zaznacz kółkiem odpowiedzi:

- a) zbieranie depozytów od osób fizycznych i firm,
- b) organizowanie rozliczeń pieniężnych,
- c) ocena zdolności kredytowej klientów,
- d) kształtowanie warunków niezbędnych do rozwoju systemu bankowego,
- e) zmniejszenie kosztów gromadzenia gotówki,
- f) działanie na rzecz stabilności systemu finansowego.

Prawidłowe odpowiedzi: b, d, f.

2. Wskaż, które z poniższych działań jest typowe dla działań banku centralnego. Zaznacz kółkiem odpowiedź:

- a) udzielanie kredytów na inwestycje,
- b) utrzymanie stabilności cen,
- c) ograniczenie ryzyka depozytów.

Prawidłowa odpowiedź: b.

Uczniowie wymieniają się w parach swoimi pracami. Nauczyciel udziela prawidłowych odpowiedzi na pytania. Uczniowie oceniają się wzajemnie i wymieniają informacje zwrotne. Nauczyciel podkreśla na zakończenie zajęć, że Narodowy Bank Polski jako bank centralny dąży do utrzymania stabilnego poziomu cen, niskiej inflacji oraz stabilnego kursu waluty narodowej w stosunku do innych walut. Za system finansowy w Polsce odpowiada Ministerstwo Finansów.

Zadanie domowe:

1. Które z wymienionych funkcji banku centralnego mają największy wpływ na stabilność systemu finansowego w Polsce? Swoją odpowiedź uzasadnij.
2. Funkcje banku i produkty bankowe – wykonaj zadania zawarte w Karcie pracy.

Oczekiwane rezultaty:

Uczniowie:

1. Znają definicję banku centralnego.
2. Potrafią omówić rolę i zakres działania banku centralnego. Umieją wskazać rolę NBP w funkcjonowaniu gospodarki i życiu człowieka.

Bibliografia:

1. Begg D., Fisher S., Dornbush R., *Ekonomia*, tom II, Warszawa, PWE, 1996.
2. Belka M. (red.), *Ekonomia stosowana*, Warszawa, Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, 2003.
3. Krzyżkiewicz Z. (red.), *Leksykon bankowo-giełdowy*, Warszawa, Poltext, 2006.
4. Mishkin F.S., *Ekonomia pieniądza, bankowości i rynków finansowych*, Warszawa, PWN, 2002.
5. Ostaszewski J., (red.), *Finanse*, Warszawa, Difin, 2010.

Netografia:

1. www.nbp.pl
2. www.youtube.com/user/NBPtv

Karta pracy 1. Funkcje banku i produkty bankowe.

Dla nauczyciela

1. Podaj nazwy funkcji banku centralnego na podstawie poniższych opisów:

- Bank centralny ma monopol na emitowanie znaków pieniężnych, czyli banknotów i bilonu, będących prawnym środkiem płatniczym w danym kraju.
- Bank centralny świadczy państwu usługi finansowe, m.in. prowadzi obsługę bankową budżetu państwa, czyli np. prowadzi centralny rachunek bieżący budżetu państwa oraz rachunki państwowych funduszy celowych zarządzanych m.in. przez ZUS. NBP prowadzi rachunki w złotych i w walutach obcych.
- Bank centralny pełni w stosunku do innych banków funkcje regulacyjne, np. nadzoruje i kontroluje banki komercyjne.

Prawidłowa odpowiedź:

- bank emisyjny
- bank państwa
- bank banków

2. Uzupełnij tabelę, dopasowując wymienione poniżej funkcje do działalności banku centralnego i banków komercyjnych:

- emisja znaków pieniężnych,
- udzielenie kredytu hipotecznego na zakup mieszkania,
- prowadzenie rachunków bankowych rządu i instytucji państwowych,
- wydanie i obsługa karty kredytowej,
- oferowanie konta oszczędnościowego dla klientów detalicznych,
- zarządzanie rezerwami walutowymi kraju.

Bank centralny	Banki komercyjne

Prawidłowa odpowiedź:

Bank centralny	Banki komercyjne
<ul style="list-style-type: none">– emisja znaków pieniężnych,– prowadzenie rachunków bankowych rządu i instytucji państwowych,– zarządzanie rezerwami walutowymi kraju.	<ul style="list-style-type: none">– udzielenie kredytu hipotecznego na zakup mieszkania,– wydanie i obsługa karty kredytowej,– oferowanie konta oszczędnościowego dla klientów detalicznych.

Karta pracy 1. Funkcje banku i produkty bankowe.

1. Podaj nazwy funkcji banku centralnego na podstawie poniższych opisów:

- a) Bank centralny ma monopol na emitowanie znaków pieniężnych, czyli banknotów i bilonu, będących prawnym środkiem płatniczym w danym kraju.
- b) Bank centralny świadczy państwu usługi finansowe, m.in. prowadzi obsługę bankową budżetu państwa, czyli np. prowadzi centralny rachunek bieżący budżetu państwa oraz rachunki państwowych funduszy celowych zarządzanych m.in. przez ZUS. NBP prowadzi rachunki w złotych i w walutach obcych.
- c) Bank centralny pełni w stosunku do innych banków funkcje regulacyjne, np. nadzoruje i kontroluje banki komercyjne.

2. Uzupełnij tabelę, dopasowując wymienione poniżej funkcje do działalności banku centralnego i banków komercyjnych:

- emisja znaków pieniężnych,
- udzielenie kredytu hipotecznego na zakup mieszkania,
- prowadzenie rachunków bankowych rządu i instytucji państwowych,
- wydanie i obsługa karty kredytowej,
- oferowanie konta oszczędnościowego dla klientów detalicznych,
- zarządzanie rezerwami walutowymi kraju.

Bank centralny	Banki komercyjne

Test.

1. Wskaż, które z poniższych to zadania banku centralnego. Zaznacz kółkiem odpowiedzi:

- a) zbieranie depozytów od osób fizycznych i firm,
- b) organizowanie rozliczeń pieniężnych,
- c) ocena zdolności kredytowej klientów,
- d) kształtowanie warunków niezbędnych do rozwoju systemu bankowego,
- e) zmniejszenie kosztów gromadzenia gotówki,
- f) działanie na rzecz stabilności systemu finansowego.

2. Wskaż, które z poniższych działań jest typowe dla działań banku centralnego. Zaznacz kółkiem odpowiedź:

- a) udzielanie kredytów na inwestycje,
- b) utrzymanie stabilności cen,
- c) ograniczenie ryzyka depozytów.

Edukacja NBP

www.nbp.pl/edukacja